

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

เลี้ยงปลาอย่างไรให้โต ตอน การอนุบาลลูกปลาในกระชัง

พ่อ : เอ้อ...ไม่รู้ว่าปลามันไปไหนหมด ทั้งที่ปักลาย
ก็ปล่อยตั้งเยอะ
แม่ : นั้นนะสิ ที่เหลืออยู่ก็ตัวเล็กๆ ไม่ค่อยจะโต

แม่ : เอ...พ่อ เค้าเลี้ยงปลากันยังไงนะ มันถึงจะโต
พ่อ : ก็อยากได้อยู่เหมือนกันละแม่ แต่ไม่รู้จะไปถามใคร
ลูก : ถามครูผมสิพ่อ เพราะครูและโครงการวิจัย
การเลี้ยงปลาแบบพื้นบ้าน พี่จะสอนพวกผม
เรื่องการอนุบาลลูกปลาในกระชัง

พ่อ : เอ้า...ทำไมต้องอนุบาลละ

ลูก : ครูบอกว่า ที่ต้องอนุบาลลูกปลาในกระชัง เพราะ

- เป็นการป้องกัน ศัตรูปลาที่มีอยู่ในบ่อ เช่น ปลาช่อน ปลาดุก และงู
- ลูกปลาจะโตเร็ว แข็งแรง สามารถเอาตัวรอดได้ หลังปล่อยออกจากกระชัง

พ่อ : ถ้าจะอนุบาลลูกปลาในกระชัง พ่อต้องทำยังไงบ้าง

ลูก : เอาไว้พ่อไปคุยกับครูดีกว่า

พ่อ : สวัสดีครับครู

ครู : สวัสดีค่ะ พ่อบางไปไหนมาล่ะคะ

พ่อ : มาหาครูแหละครับ ลูกผมบอกว่า...

ครูมีวิธีการอนุบาลลูกปลาในกระชัง

ผมสนใจอยากทำตาม ครูช่วยแนะนำ

ผมหน่อย ได้มั๊ยครับ

ครู : อ้อ!...ได้สิ การอนุบาลทำง่าย

ไม่ยากหรอกคือยังงี้ละ

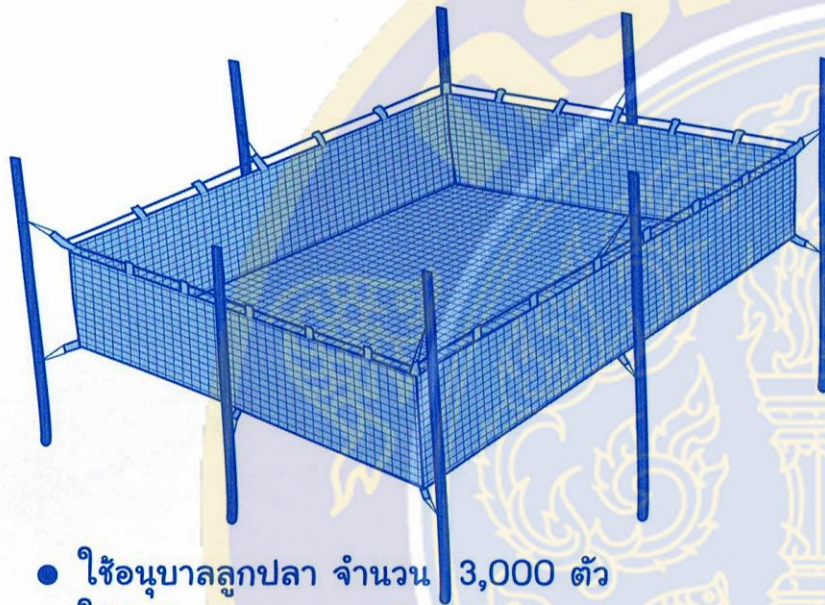
สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ เตรียมกระชัง ที่ทำด้วย
ผ้าเขียว (ตาข่ายไนลอน) มีลักษณะเป็นคอกสี่เหลี่ยม
มีพื้นคล้ายกับมุ้ง แต่หงายท้องขึ้น ซึ่งการทำกระชัง
ต้องใช้อุปกรณ์ดังนี้

- ผ้าเขียว
- เชือกไนลอน
- ด้ายไนลอน
- ไม้ไผ่ (สำหรับทำเสา)

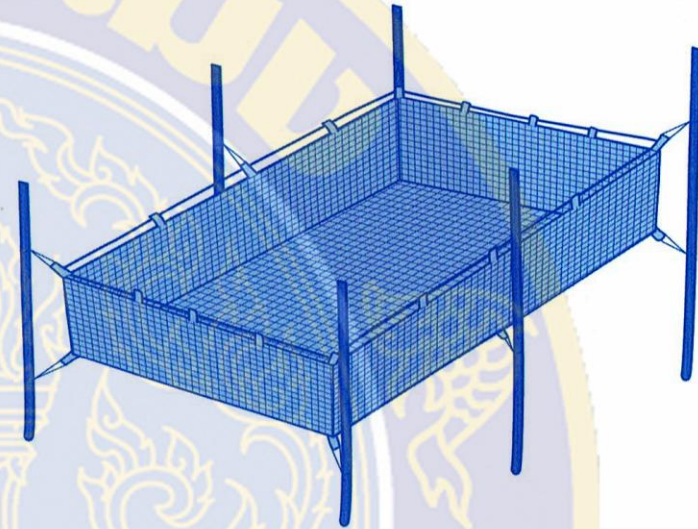
กระชังที่โครงการฯ แนะนำมี 2 ขนาด

- ขนาดกว้าง 4 เมตร ครึ่งยาว 5 เมตร

- ใช้อุนบาลลูกปลา จำนวน 3,000 ตัว
- ใช้ผ้าเขียว ประมาณ 45 เมตร
- เหมาะสำหรับบ่อขนาด 1,200-1,600 ตารางเมตร (3 งาน - 4 งาน)
- ต้นทุนที่ใช้ในการอนุบาลลูกปลา ประมาณ 1,100 บาท (รวมค่าอาหาร ค่าลูกปลา ค่ากระชัง)

- ขนาดกว้าง 1.80 เมตร ยาว 3 เมตร

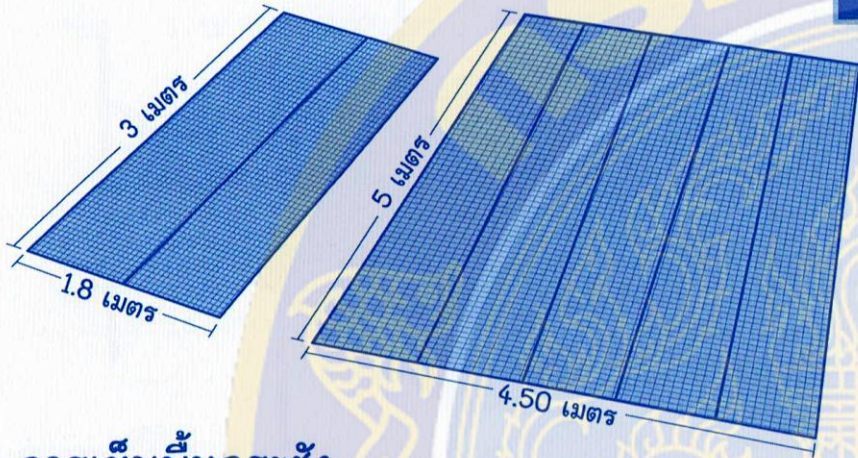
- ใช้อุนบาลลูกปลา จำนวน 1,000 ตัว
- ใช้ผ้าเขียว ประมาณ 16 เมตร
- เหมาะสำหรับ บ่อขนาด 400-800 ตารางเมตร (1 งาน - 2 งาน)
- ต้นทุนที่ใช้ในการอนุบาลลูกปลา ประมาณ 400 บาท (รวมค่าอาหาร ค่าลูกปลา ค่ากระชัง)

ข้อควรระวัง

ถ้าอนุบาลลูกปลาเกินอัตราที่กำหนดไว้จะทำให้

- ปลาโตช้า
- โอกาสเป็นโรคมีมาก
- ปลาเกิดความเครียด

วิธีเย็บกระชัง

การเย็บพื้นกระชัง

ตัดผ้าเขียวตามความยาวที่กำหนด แล้วนำมาเย็บติดกัน

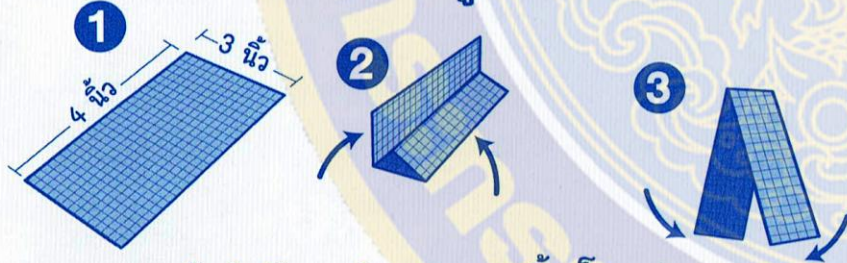
การเย็บขอบกระชัง

นำผ้าเขียว มาเย็บติดกับพื้นกระชังโดยรอบเพื่อเป็นขอบกระชัง

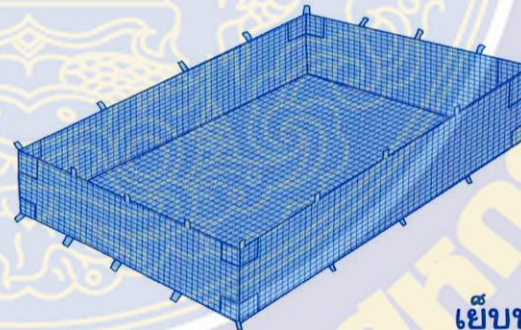
การต่อผ้าเขียว

ทุกตะเข็บ ควรเย็บแบบตะเข็บเข้าถ้า เพราะถ้าเย็บตะเข็บไม่ดี กระชังอาจจะแตกได้ง่าย

วิธีเย็บหูกระชัง

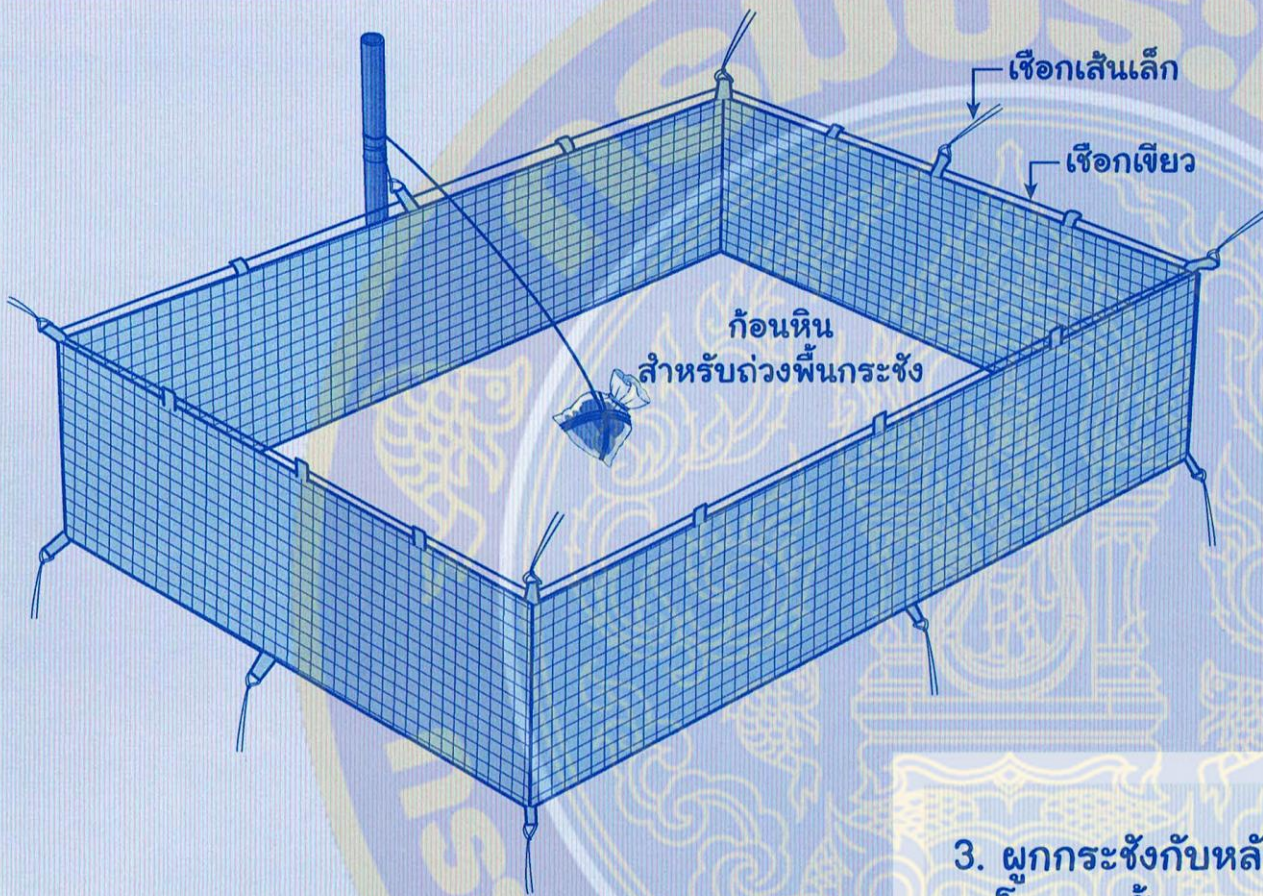
1. ตัดผ้าเขียวกว้าง 3 x 4 นิ้ว โดยประมาณ
2. พับสามส่วนเข้าหากัน (ตามรูป)
3. เย็บแล้ว พับครึ่งจะได้หูกระชัง

ผ้ารองหูกระชัง

ตัดผ้าเขียวขนาด 3 x 4 นิ้ว
เย็บประกอบบริเวณหูของกระชัง
รองเฉพาะหูที่ใช้เชือกผูกยึดกับหลักไม้ไผ่
ทั้งหูขอบบนและหูขอบล่าง เพื่อความทนทาน

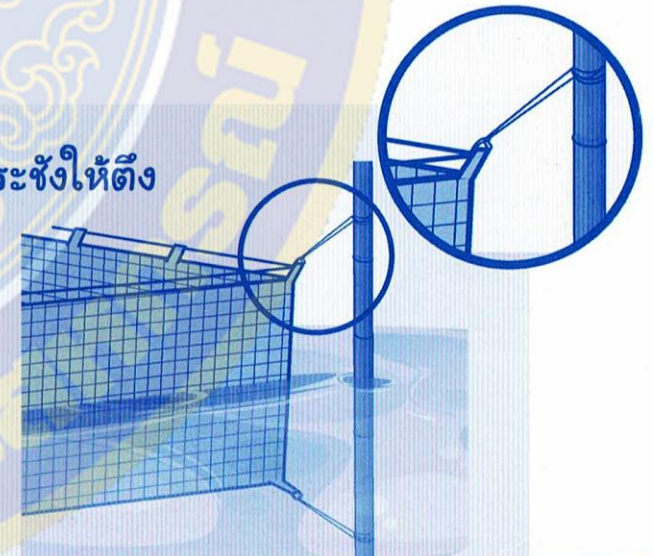
วิธีการวางกระชัง

2. ปักไม้ไผ่ที่ใช้เป็นหลักกระชังให้แน่น

1. ร้อยเชือกเปียวเข้ากับหูกระชังทุกหูโดยรอบ และผูกเชือกเส้นเล็ก ตรงหูที่จะผูกติดกับหลังไม้ไผ่

3. ผูกกระชังกับหลักกระชังให้ตึง โดยผูกทั้งหูบน และหูล่าง ของกระชัง

ข้อควรระวังในการกางกระชัง

1. ปีกเสากระชังให้แน่น เพื่อไม่ให้กระชังล้มง่าย
2. ระวังน้ำท่วมกระชังเมื่อฝนตกหนัก ควรใช้เสายาวพอที่จะเลื่อนกระชังขึ้นให้พ้นระดับน้ำท่วมได้
3. ถ่วงก้อนหินเพื่อไม่ให้พื้นกระชังลอย ควรใช้ก้อนหินขนาดพอเหมาะ ไม่ให้ใหญ่เกินไป เพราะจะทำให้พื้นกระชังแตกหรือหูกกระชังขาดได้

คำแนะนำเกี่ยวกับการซื้อลูกปลา

ซื้อลูกปลาจากที่ไหนดีที่สุด

ควรซื้อที่ฟาร์มใกล้บ้าน หรือสถานี่ประมงโดยตรง เพราะมีสิทธิเลือกลูกปลาที่แข็งแรงและชนิดของปลา ตามที่ต้องการ

วิธีเลือกลูกปลา

ลูกปลาที่ดีต้องได้พักในบ่อซีเมนต์ อย่างน้อย 1-2 วัน ซึ่งสังเกตได้จากขี้ปลา ที่ก้นบ่อ และต้องไม่มีการให้อาหารปลา ซึ่งท้องปลาจะแฟบ จะทำให้ลูกปลาไม่ค่อยตาย ในเวลาเคลื่อนย้าย

ลูกปลาจากบ่อ

- เลือกลูกปลาที่สมบูรณ์หัวไม่โต
- ไม่ค่อยเป็นโรค ไม่มีจุดขาว และแดงบริเวณตัวและครีบ
- ลักษณะครีบสมบูรณ์ ไม่ฉีกขาด

ลูกปลาที่บรรจุถุงแล้ว

- น้ำในถุงสะอาดไม่มีขี้ปลา
- ถุงอัดแน่น ไม่รั่ว หรืออ่อนยุบ
- ไม่ควรซื้อที่บรรจุนานกว่า 4 ชั่วโมง
- ลูกปลาควรมีลักษณะเหมือนกัน และขนาดใกล้เคียงกัน

เลี้ยงชนิดไหนดี

ควรเลือกเลี้ยงปลาที่กินอาหารซึ่งมีอยู่แล้ว ในบ่อของท่าน หรือเลือกปลาที่กินอาหาร ซึ่งท่านสามารถหาอาหารนั้นมาให้ปลากินได้ และควรเลี้ยงปลาหลายชนิดรวมกัน แต่ไม่ควรเลี้ยงปลากินพืช ร่วมกับปลากินเนื้อ

การขนย้ายลูกปลา

ถุงที่บรรจุอย่างดี ลูกปลาจะอยู่ได้นาน ถึง 12 ชั่วโมง แต่ยิ่งอยู่ในถุงนานเท่าไร ลูกปลาก็จะเครียดมากเท่านั้น และอ่อนแออาจตายได้ ควรทำ ดังนี้

- ขนย้ายให้ถึงบ่อโดยเร็วที่สุด
- ไม่ควรให้ถูกแดด หรือร้อนจัด
- ควรมีผ้าหรือกระสอบชุบน้ำคลุม

วิธีการปล่อยลูกปลาลงในกระชัง

1

2

3

ขั้นตอนการปล่อยลูกปลา

1. ลอยถุงลูกปลาในบ่อ ในที่ร่มประมาณ 15 นาที
2. เปิดถุงลูกปลาออก แล้ววิดน้ำในบ่อเข้าถุง ทีละน้อยอย่างช้าๆ เพื่อให้ลูกปลาปรับตัวเข้ากับสภาพน้ำในบ่อ
3. เมื่อลูกปลาปรับตัวได้แล้ว จะว่ายน้ำออกจากถุงไปเอง โดยไม่ต้องเท

อาหารของลูกปลาในกระชัง

ชนิดของอาหาร

รำอ่อน (รำละเอียด) หรือ รำอ่อน (รำละเอียด)
หัวอาหารเปิดกำลังไข่ หัวอาหารหมูเล็กผง
(หมูน้ำหนักต่ำกว่า 30 กิโลกรัม)

ข้อควรระวัง

- ควรเลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง ระหว่าง หัวอาหารเปิดกำลังไข่และหัวอาหารหมูเล็กผง ไม่ควรใช้สลับกัน
- หัวอาหารทั้งสองชนิด สามารถซื้อมาเก็บไว้ ที่ละมากๆ ได้ แต่รำอ่อนไม่ควรซื้อมาเก็บไว้นานเกิน 1 สัปดาห์เพราะจะทำให้เสียคุณค่าทางอาหาร

อัตราส่วนของอาหาร

หัวอาหารทั้งสองชนิด ให้อัตราส่วนผสมเหมือนกันคือ

- หัวอาหารเปิดกำลังไข่ หรือ หัวอาหารหมูเล็กผง 2 กิโลกรัม
- รำอ่อน (รำละเอียด) 1 กิโลกรัม

การผสมอาหาร

ผสมหัวอาหาร (หัวอาหารเปิดกำลังไข่ หรือหัวอาหารหมูเล็กผง) กับรำอ่อน คลุกเคล้าให้เข้ากันอย่างดี เลือกกากชิ้นใหญ่ๆ หรือสิ่งที่เปื้อนก่อนเป็นเม็ดออก เพราะลูกปลากินไม่ได้ อาจจะติดคอ

จะต้องผสมอาหารตามอัตราส่วนที่กำหนด

การเก็บรักษา

ควรเก็บไว้ในภาชนะที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก และไม่ชื้น เช่น กระสอบ โอง ไม่ควรเก็บไว้ในถุงพลาสติก เพราะจะทำให้อาหารขึ้นรา เสียคุณค่าทางอาหาร

คำเตือน

ถ้าไม่ให้อาหารตามอัตราส่วนและปริมาณที่กำหนด ลูกปลาจะขาดอาหารโตช้า และไม่แข็งแรง

ภาชนะที่ใช้สำหรับตวงอาหาร

ใช้กระป๋อง ของปลากระป๋องทรงสูง (ตามรูป)
ตัวอย่างเช่น ตราสามแม่ครัว บุ่มบุ่ม
แต่ต้องเป็นทรงสูงเท่านั้น

ใช้กระป๋องตักอาหาร
โดยไม่ต้องอัดให้แน่น
เมื่อเต็มแล้วใช้ไม้ปาดออก

เมื่อปล่อยลูกปลาลงในกระชังวันแรก ไม่ต้องให้อาหาร เพราะลูกปลา
จะไม่ค่อยกินอาหาร ลูกปลาจะปรับตัวเข้ากับสภาพน้ำในบ่อ และหลังจากนั้น
ต้องให้อาหารทุกวัน เพราะลูกปลาก็ต้องการอาหารเป็นประจำเหมือนสัตว์เลี้ยงอื่นๆ
และการให้อาหารต้องให้เป็นเวลาทั้งเช้าและเย็น

ปริมาณอาหารที่ต้องให้ ในแต่ละวัน สำหรับลูกปลาจำนวน 1,000 ตัว (การให้อาหารควรตรงเวลาทั้งเช้าเย็น)

สัปดาห์ที่ 1

เช้า 1 กระป๋อง
เย็น 1 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
9 บาท

สัปดาห์ที่ 2

เช้า 1 กระป๋อง
เย็น 1 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
18 บาท

สัปดาห์ที่ 3

เช้า 1 กระป๋อง
เย็น 1 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
18 บาท

สัปดาห์ที่ 4

เช้า 1 กระป๋องครึ่ง
เย็น 1 กระป๋องครึ่ง

เริ่มให้อาหารเสริม

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
25 บาท

สัปดาห์ที่ 5

เช้า 1 กระป๋องครึ่ง
เย็น 1 กระป๋องครึ่ง

เริ่มปรับสภาพน้ำ

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
25 บาท

สัปดาห์ที่ 6

เช้า 1 กระป๋องครึ่ง
เย็น 1 กระป๋องครึ่ง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
25 บาท

สัปดาห์ที่ 7

เช้า 2 กระป๋อง
เย็น 2 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
30 บาท

สัปดาห์ที่ 8

เช้า 2 กระป๋อง
เย็น 2 กระป๋อง

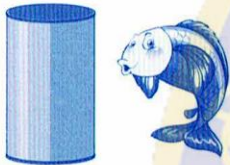

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
30 บาท

ปริมาณอาหารที่ต้องให้ ในแต่ละวัน สำหรับลูกปลาจำนวน 3,000 ตัว (การให้อาหารควรตรงเวลาทั้งเช้าเย็น)

สัปดาห์ที่ 1

เช้า 1 กระป๋อง
เย็น 1 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
18 บาท

สัปดาห์ที่ 2

เช้า 2 กระป๋อง
เย็น 2 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
30 บาท

สัปดาห์ที่ 3

เช้า 3 กระป๋อง
เย็น 3 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
45 บาท

สัปดาห์ที่ 4

เช้า 4 กระป๋อง
เย็น 4 กระป๋อง

เริ่มให้อาหารเสริม

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
60 บาท

สัปดาห์ที่ 5

เช้า 5 กระป๋อง
เย็น 4 กระป๋อง

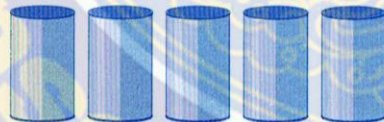

เริ่มปรับสภาพน้ำในบ่อ

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
70 บาท

สัปดาห์ที่ 6

เช้า 5 กระป๋อง
เย็น 5 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
75 บาท

สัปดาห์ที่ 7

เช้า 6 กระป๋อง
เย็น 5 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
84 บาท

สัปดาห์ที่ 8

เช้า 6 กระป๋อง
เย็น 6 กระป๋อง

จำนวนเงินที่ใช้ในสัปดาห์
90 บาท

การให้อาหารเสริม

สัปดาห์ที่ 4 ควรเริ่มให้อาหารเสริมแก่ลูกปลา ซึ่งอาหารเสริมที่เหมาะสมกับลูกปลาที่มีอายุขนาดนี้ คือ ผักบุง ต้นยาง ใบมันสำปะหลัง ปลวก (ปลวกไม่ควรให้ทั้งหัว เพราะจะทำให้ฟันกระชงขาดได้)

ข้อควรระวัง

1. ควรให้อาหารเสริมหลังจากลูกปลากินอาหารผสมหมด ถ้าให้ก่อน ลูกปลาจะกินอาหารเสริมจนอิ่ม แล้วจะไม่กินอาหารผสมซึ่งมีคุณค่าทางอาหารสูงกว่า
2. ควรให้จำนวนพอดี สังเกตจากลูกปลากินหมด แล้วจึงให้ใหม่ ถ้าให้มากเกินไปส่วนที่เหลือจะเน่าอาจจะทำให้หน้าในกระชงเสียได้

สัปดาห์ที่ 5 เริ่มปรับสภาพน้ำในบ่อ

เพื่อเพิ่มอาหารธรรมชาติให้มีมากขึ้น โดยวิธีทำน้ำให้เขียว

ประโยชน์ของน้ำเขียว

- มีอาหารธรรมชาติ
- ปลาโตไว
- ใช้ทุนน้อย
- ปลาไม่ค่อยเป็นโรค

การทำน้ำเขียว

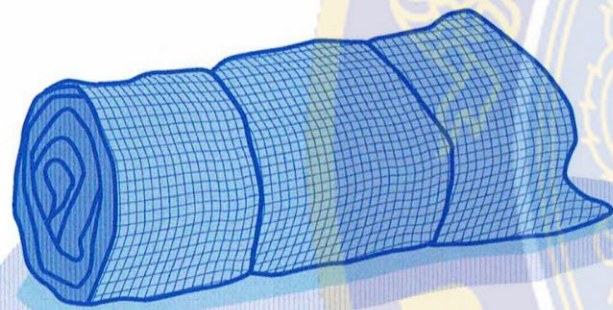
สามารถทำได้ง่าย เพียงแค่ต้องทำสม่ำเสมอ โดยใส่มูลควายกับปุ๋ยยูเรีย ลงในบ่อทุกวัน ปุ๋ยยูเรียต้องละลายน้ำก่อน และใส่ไม่เกิน 1 กิโลกรัม ต่อบ่อขนาด 1 ไร่ ต่อวัน

การปล่อยลูกปลาออกจากกระชัง

เมื่ออนุบาลลูกปลาครบ 8 สัปดาห์ แล้วจึงปล่อยออกจากกระชัง หรือถ้าปลามีความยาวประมาณ 6 เซนติเมตร ก่อนครบ 8 สัปดาห์ ก็สามารถปล่อยออกจากกระชังได้

การเก็บรักษากระชัง

1. ล้างให้สะอาด
2. ตากแดดให้แห้งแล้วสลับเศษต่างๆ ออก
3. ม้วนเก็บในที่ปลอดภัยจากหนู

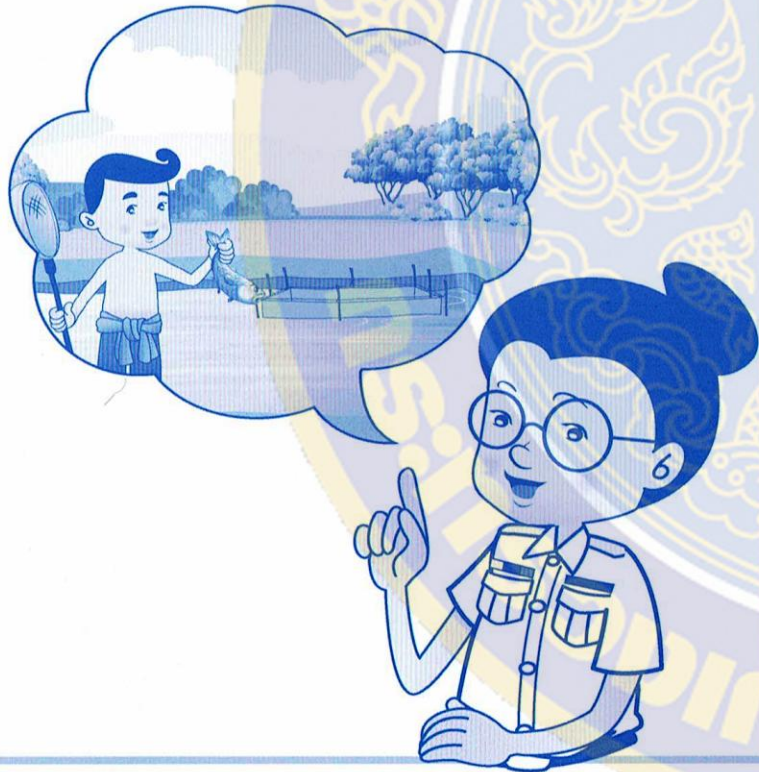
ข้อเสนอแนะของโครงการฯ

1. การเลี้ยงปลาที่ดีควรจะปล่อยลูกปลาขนาดใหญ่ ถ้าเพื่อนบ้านของท่านไม่สามารถจะหาซื้อหรืออนุบาลเองได้ ท่านเคยคิดที่จะอนุบาลเพื่อขายให้เขาหรือไม่ เพราะท่านสามารถที่จะอนุบาลได้มากกว่า 1 ครั้ง หรือ 1 กระชัง ซึ่งท่านจะมีกำไรประมาณ 2,000 บาท ต่อการอนุบาล 1 กระชัง (3,000 ตัว) ถ้าขายได้ในราคาตัวละ 1 บาท

2. เมื่ออนุบาลลูกปลาครบตามกำหนด และปล่อยลูกปลาออกจากกระชังแล้ว กระชังนั้นสามารถจะใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้ อีกหลายอย่าง เช่น ใช้ขังปลาตัวใหญ่ ไว้สำหรับกิน หรือจับขาย

3. ควรจะอนุบาลลูกปลามากกว่า 1 ครั้ง เมื่อปล่อยลูกปลาออกจากกระชังแล้ว ประมาณ 4 เดือน ท่านสามารถจับปลาмаกได้ จำนวนปลาในบ่อจะลดลง ท่านสามารถจะอนุบาลลูกปลาได้อีก เพื่อเพิ่มจำนวนปลาในบ่อให้มีจำนวนที่เหมาะสมกับขนาดของบ่อ และการเจริญเติบโตของปลา ซึ่งจะทำให้ท่านได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

นอกจากวิธีการเหล่านี้แล้ว ทางโครงการวิจัยระบบการเลี้ยงปลาแบบพื้นบ้านยังมีวิธีการอื่นๆอีก ซึ่งขณะนี้กำลังทำการทดลองร่วมกับเกษตรกรอยู่ เมื่อได้ผลที่เหมาะสมแล้วจะได้แนะนำต่อเกษตรกรอีกในโอกาสต่อไป

ผู้จัดทำ

กลุ่มโครงการและกิจกรรมพิเศษ กองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ กรมประมง โทร. 0 2558 0220

www.fisheries.go.th